

DATE NOI DESPRE AXIOPOLIS

Situată pe un platou înalt de pe malul drept al Dunării, la circa 3 km sud de capul podului de la *Cernavoda*, fosta cetate *Axiopolis*, din dreptul insulei cunoscute astăzi sub numele de *Hinog*, ce a dat denumirea sa și terenului imediat vecin, cu ruinele antice, a jucat un rol deosebit de însemnat în trecutul îndepărtat al Dobrogei. La aceasta a contribuit funcția de port la Dunăre pe care a îndeplinit-o și, într-o mai mare măsură, faptul că cetatea era așezată într-un punct în care distanța dintre marele fluviu și Marea Neagră este cea mai scurtă și mai ușor de parcurs. Prin poziția sa dominantă și bine apărată spre est de o vale adâncă, iar spre vest de malul înalt al Dunării, platoul de formă triunghiulară, ce urcă treptat de la nord spre sud, unde se află alte două vilcele mai mici, poate chiar niște șanțuri de apărare, va fi atras încă din cele mai vechi timpuri pe localnici, pentru a înjgheba în acest punct o așezare omenească. Așezarea a dăinuit timp îndelungat, luînd numele văii cu « apă neagră » din apropiere, denumire care, ca și aceea a Pontului Euxin, își are originea foarte probabil în vechiul cuvînt iranian *azšaena* (= « de culoare închisă »). Numele a fost folosit și păstrat ca atare de populația tracă, trecînd mai întîi în gura coloniștilor greci sub forma de *Axiopolis*, fiind tradus mai apoi de slavi prin « Cernavoda », iar de turco-tătari prin « Karasu »¹. Mai tîrziu, foarte probabil în timpul stăpînirii turcești, așezarea s-a mutat mai la nord, chiar pe valea cu același nume, unde se află și astăzi, străvechea denumire a localității păstrîndu-se în traducere slavă.

Pentru prima dată numele *Axiopolis* (Ἀξιούπολις) se întîlnește la geograful Ptolemeu². Denumirea greacă *Heraclea* (Ἡρακλεῖα), folosită de sofistul Aelianus probabil pentru aceeași așezare³, apare izolat, numai la acest scriitor. Nu există însă nici o dovadă că ea este mai veche decît cea de origine locală *Axiopolis*, după cum s-a admis pînă acum⁴. De asemenea, nu există

¹ Em. Lăzărescu, *Autour du nom d'Axiopolis*, în *RHSEE*, XXI, 1944, p. 231—234.

² Cl. Ptolemaeus, *Geographia*, lib. III, cap. 8, 3 și 10, I, t. I, Leipzig, 1843, p. 178, r. 7—9 și p. 183, r. 1—3.

³ Aelianus, *De natura animalium*, lib. XIV, cap. 25, Paris, 1858, p. 245, r. 26—27.

⁴ W. Tomaschek, *Axiopolis* și *Azios*, 2, în *RE*, II, 1895, col. 2628; R. Netzhammer, *Aus Rumänien*, I, Einsiedeln, 1909, p. 285; M. Besnier, *Lexique de géographie ancienne*, Paris, 1914, s. v; R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, București, 1938, p. 81, admite că localitatea era numită la început și *Heraclea*, denumirea de *Axiopolis* legîndu-se de opera de organizare militară a lui Lysimach.

nici o dovadă că, în epoca stăpînirii romane, portul cetății Axiopolis ar fi purtat numele aparte de *Flaviana*¹. Menționată de Tabula Peutingeriana² și de Itinerarium Antonini³, cetatea de la Axiopolis este arătată de Notitia dignitatum ca reședința unui detașament al legiunii a II-a Herculea⁴, în a cărei sarcină cădea apărarea frontului dinspre Bărăgan al limes-ului dunărean. În secolul al VI-lea amintesc Axiopolis geograful Hierocles⁵ și istoricul Procopiu, ultimul trecînd-o în rîndul cetăților restaurate sub Justinian⁶. Mai tirziu, Axiopolis (Ἀναξιούπολις) se întilnește pe lista episcopatelor din Scythia Minor, într-un izvor literar ale cărui informații trebuie primite cu multă rezervă⁷.

Pentru ultima oară se pare că e menționată fosta cetate de la Hinog de către geograful arab Idrisi (1154), sub forma *Aniksuboli*, nume ce amintește prin fonetismul său pe acela al orașului antic⁸. Dar faptul că localitatea amintită de Idrisi este așezată în interiorul Dobrogei, departe de locul unde se afla fosta cetate⁹, a făcut pe unii cercetători să pună la îndoială, ori nici măcar să nu-și pună problema unei astfel de identificări¹⁰.

Localizarea cetății Axiopolis nu este confirmată direct de nici un document arheologic. Unicul fragment de inscripție în care se întilnește numele așezării în epoca stăpînirii romane, s-a găsit la Adamclisi (*Tropaeum Traiani*). El aparține unei stele funerare pusă la mormîntul unui bărbat « născut la Axiopolis » și decedat la Tropaeum Traiani¹¹. Cu toată lipsa unor dovezi arheologice directe, indicațiile izvoarelor antice și în primul rînd distanțele arătate de Tabula Peutingeriana și de Itinerarium Antonini, pun în afară de orice îndoială identificarea punctului în care se afla cetatea, cu ruinele ce se văd pînă astăzi la Hinog¹². O mărturie indirectă în acest sens constituie o inscripție găsită nu de multă vreme printre ruinele basilicii extramurane din fața porții de nord a cetății, menționînd numele martirilor creștini Chiril, Chindeas și

¹ C. Patsch, *Flaviana*, în *RE*, VI, 1907, s. v.

² Konrad Miller, *Itineraria romana*, I, Stuttgart, 1916, col. 495—496, fig. 149; col. 507—508.

³ O. Kuntz, *Itineraria romana*, I, Leipzig, 1929, p. 32, nr. 224, 2.

⁴ *Notitia dignitatum*, ed. O. Seeck, Berlin, 1876, Or. XXXIX, 21: *Milites superventores*; 30: *Praefectus ripae legionis secundae Herculiae cohortis quintae pedaturae inferioris*.

⁵ Hierocles, *Synecdemus*, Leipzig, 1893, p. 4. Cf. Costantino Porfirogenito, *De thematibus*, ed. A. Pertusi, Città del Vaticano, 1952 (Studi e testi, 160), 1, 60.

⁶ Procopius, *De aedificiis*, Bonn, 1838, IV, 11: Ἀξιόποια.

⁷ De Boor, *Nachträge zu den Notitiae episcopatum*, în *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, t. 12, Gotha 1890, p. 532, nr. 681. Cf. Ivan Snegarov, în *Izvestiia na Institutu za Bălgarska Istoriia*, VI, 1956, p. 647—656.

⁸ A. Jaubert, *Géographie d'Édrisi*, t. 2, Paris, 1840, p. 397; C. Brătescu, *Dobrogea în secolul XII: Bergean, Paristrion*, în *AnD*, I, 1920, 1, p. 29.

⁹ Konrad Miller, *Charta Rogeriana, Weltkarte des Idrisi vom Jahr 1154 n. Chr.*, Stuttgart, 1928.

¹⁰ J. Lelewel, *Géographie du moyenâge*, t. III—IV, Breslau, 1852, p. 126. W. Tomaschek, *Zur Kunde der Hämus Halbinsel, II: Die Handelswege im 12. Jahrhundert nach den Erkundigungen des Arabers Idrisi*, în *SB-Wien*, t. 113, 1886, p. 323, identifică *Aniksoboli* cu Ἀναξιούπολις, ceea ce, judecînd după celelalte localități citate de Idrisi împreună cu localitatea ce ne interesează, pare foarte greu, dacă nu cu neputință de admis.

¹¹ *CIL*, III, 14. 214, 16 (Muzeul național de anticități, L.458): *qui natus fuit Aziop*.

¹² C. Schuchhardt, *Die sogenannten Trajanswälle in der Dobrudscha*, Berlin, 1918 (extr. din *Abhandlungen der preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Klasse*, 1918, nr. 12), p. 56: calcularea distanței indicată de Tabula Peutingeriana.

Tasios (Dasius), despre care din izvoarele literare se știe că au fost uciși la Axiopolis, în timpul persecuției lui Dioclețian¹. Fixarea anticului Axiopolis în același loc se întilnește pe unele hărți încă din secolele XVII și XVIII².

Cu privire la momentul când denumirea actuală «Cernavoda» a înlocuit pe cea veche «Axiopolis», nu se poate face nici o precizare. Ea trebuie, firește, pusă în legătură cu așezarea în masă a slavilor la sud de Dunăre, către sfârșitul secolului al VI-lea³, deși după cum se pare că rezultă din informația geografului Idrisi (vezi mai sus), denumirea antică ar fi persistat pînă în a doua jumătate a secolului al XII-lea, ceea ce poate constitui un indiciu de continuare a vieții elementului autohton pe același loc. Urmează numai ca această informație să fie confirmată și din punct de vedere arheologic. Deocamdată, cea mai veche dovadă despre așezarea unei populații slave deasupra ruinelor cetății romano-bizantine de la Axiopolis o constituie două inscripții cunoscute încă de la sfârșitul secolului trecut, una cu caractere grecești și cirilice, azi dispărută, iar cealaltă în limba greacă, menționînd pe o oarecare Ratuslava, ambele inscripții datînd cel mai devreme din secolul al X-lea și cel mai tîrziu de la începutul secolului al XIII-lea⁴. Localitatea *Zanauarda* (*Cenauarda* ș.a. variante), întilnită în unele portulane italiene din secolele XIII—XVI, nu poate fi identificată cu «Cernavoda», deoarece ea este așezată de acestea cu regularitate pe țărmul de apus al Mării Negre, între Constanța și «Grossea», niciodată pe malul Dunării⁵. Abia în secolul al XVII-lea cunoscutul călător turc Evlia Celebi amintește numele slav al localității Cernavoda, care era «violetul Silistrei», informîndu-ne totodată că în acel timp orașelul Medgidia purta și denumirea «Cara-su»⁶.

Descoperirile arheologice întîmplătoare sau rezultate în urma săpăturilor organizate, cum sînt cele efectuate de Muzeul național de anticități, prin delegatul său, inginerul Pamfil Polonic, în anii 1898—1899, confirmă și completează informațiile izvoarelor literare cu privire la Axiopolis. Unele dintre ele arată existența așezării încă din perioada comunei primitive⁷. Cele mai

¹ I. Barnea, *Quelques considérations sur les inscriptions chrétiennes de la Scythie Mineure, in Dacia*, N. S., I, 1957, p. 280, fig. 6.

² V. Beșevliev, *Илука въ географски карти отъ 17 в. и 18 в.*, in *Studia historico-philologica Serdicensia*, Sofia, 1940, p. 44—50, fig. 1, 4, 5.

³ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 359, nota 2, urcă aceeași denumire pînă în secolele V—VI.

⁴ I. Barnea, *op. cit.*, p. 286—287.

⁵ N. Grămadă, *La Scizia Minore nelle carte nautiche del medio evo*, in *ED*, IV, 1930, p. 223—227, 240—241.

⁶ Goran I. Cialicoff, *Din descrierea călătoriei lui Evliia Celebi*, in *Arhiva Dobrogei*, II, 1919, nr. 2, p. 139, 144—145.

⁷ P. Polonic, *Cetățile antice de pe malul drept al Dunării (Dobrogea) pînă la gurile ei*, in *Natura*, XXIV, 1935, nr. 7, p. 20—21. Nu cunoaștem să se fi publicat vreun fel de material arheologic provenit din săpăturile pe care le-ar fi efectuat germanii pe platoul de la Hinog, în timpul ocupației din 1916—1917 și despre care ne informează R. Netzhammer, *Die christlichen Altertümer der Dobrudscha*, Bukarest, 1918, p. 114, nota 1, pretinzînd că săpăturile ar fi ajuns pînă în «stratul preistoric». C. Schuchhardt, *op. cit.*, p. 57—59, pare să fi folosit mai tîrziu rezultatele săpăturilor lui Polonic. Pe lîngă planul cetăților mai vechi și mai noi de la Hinog, el publică fotografii ale zidurilor descoperite de Polonic, cîteva fragmente ceramice romane și altele de tip slav (pl. I, 5), pe care le datăm în secolele X—XII și care puteau fi culese la suprafața terenului. Bănuim că Netzhammer confundă Hinogul cu punctele de la NV de Cernavoda, unde C. Schuchhardt a efectuat într-adevăr săpături arheologice, pe ale căror rezultate le-a publicat în: *Cernavoda, eine Steinzeitsiedlung in Thracien*, in *PZ*, XV, 1924, p. 9—27. La sfârșitul acestui studiu, autorul publică și un vas găsit la 10 km S de Cernavoda.

multe ne informează despre viața cetății în epocile romană și romano-bizantină¹.

Unele descoperiri ceramice, făcute cu prilejul săpăturilor lui P. Polonic, în 1898 și 1899, au rămas încă inedite în depozitul Muzeului național de anticități, deși ele oferă date prețioase despre așezarea de la Axiopolis în epocile elenistică, romano-bizantină (sec. IV—VI) și feudală timpurie (sec. X—XII).

Dintre acestea, cele mai vechi sînt două fragmente de mînuși de amfore elenistice șampilate. Ele grăiesc despre legăturile așezării de pe malul Dunării cu insula Rhodos, la sfîrșitul secolului al III-lea și în prima jumătate a secolului al II-lea i.e.n. Un fragment de mînușă poartă șampilă de formă circulară (fig. 1/1), avînd în mijloc o floare de rodie, cu frunze, iar împrejur inscripția: 'Επί Κρατίδα 'Αρ [. . .]όνου². Celălalt fragment poartă șampilă dreptunghiulară (fig. 1/2), în care se citește inscripția: 'Επί Σωσικλεῦς Καρνεύ (sic I)³.

O atenție deosebită merită o categorie aparte de ceramică romano-bizantină, descoperită pentru prima oară în Dobrogea în săpăturile lui Polonic din 1898, de la Axiopolis. Ea este reprezentată de șapte vase aproape întregi fiecare, lucrate la roata repede de picior și bine arse. Două dintre ele sînt în formă de urcior cu gura trilobată (fig. 2/1 și pl. I/1), trei au corpul globular sau aproape globular (fig. 2/2, 4; pl. I/2), o oală are gura largă, corpul înalt și ușor bombat mai jos de mijloc (fig. 2/3), iar ultimul este o amforă ovoidală, înaltă de 0,35 m, cu torți mici și fundul foarte puțin ascuțit (pl. I/3).

Vasele din fig. 2/2,4 și pl. I/2 sînt de argilă nisipoasă fină, cu pereții subțiri și arse inoxidant, pînă la obținerea culorii cenușii. Unul dintre ele

Fig. 1. — Axiopolis: Ștampele pe mînuși de amfore rhodiene.

¹ P. Polonic, *op. cit.*, p. 20—21; R. Netzhhammer, *op. cit.*, p. 113—128; R. Vulpe, *op. cit.*, *passim*, unde și bibliografia mai veche, la care adăugăm: Gr. Tocilescu, Biblioteca Acad. R.P.R., *ms. rom. 5131*, f. 60, 108, 110—113, 116 (rapoarte Polonic); *ms. rom. 5133*, f. 114; *ms. rom. 5140*, f. 135, 139, 141—147; R. Netzhhammer, *Aus Rumänien*, I, *op. cit.*, p. 275, 284—294; I. Barnea, în *Dacia*, XI—XII, 1945—1947, p. 223—232, 239, 240; idem, *Raport către Muz. Naț. de Antichități*, dos. 1947, nr. 414, 455 și Inv. 205; D. Tudor, *Inscripții romane inedite din Oltenia și Dobrogea*, în *Materiale*, II, 1956, p. 572—577, nr. 28—43.

² E. Pridik, *Инвентарный каталог клейм на амфорных ручках и горлышках и на черепицах Эрмитажного собрания*, Petrograd, 1917, p. 12, nr. 242—245; Hiller v. Gaertringen, *Rhodos*, în *RE*, Supplementband, V, 1931, col. 838, nr. 196. O schiță a șampilei la Bibl. Acad. R.P.R., *ms. rom. 5131*, f. 112 v.

³ *Ibidem*, p. 18, nr. 359, 360; H. v. Gaertringen, *op. cit.*, col. 840, nr. 267; V. Canarache, *Importul amforelor șampilate la Istria*, București, 1957, nr. 596.

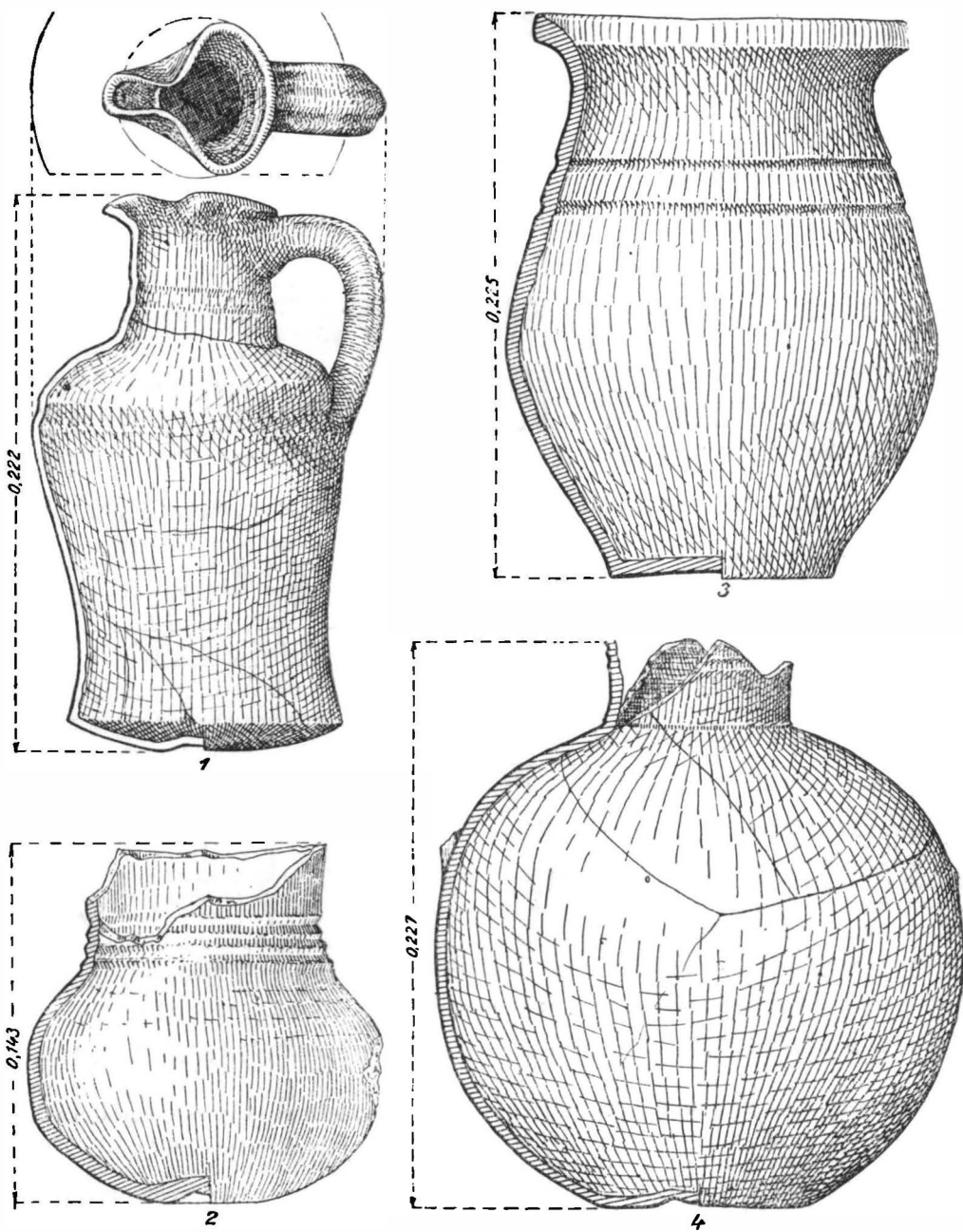

Fig. 2. — Axiopolis: Vase de la sfârșitul secolului VI.

(pl. I/2) poartă pe corp, iar altul (fig. 2/2), pe gît, caneluri orizontale ușor adâncite. Două (fig. 2/4 și pl. I/2) aveau câte două mânuși. Singura mânușă ce se mai păstrează la vasul din pl. I/2 (înalt de 0,20 m) este puțin mai înaltă decît gura și poartă de-a lungul suprafeței exterioare trei caneluri largi și regulate. Vasul din fig. 2/2 se pare c-a avut o singură mânușă, deși nu se distinge clar nici o astfel de urmă pe suprafața lui¹. Vasul din fig. 2/3 se

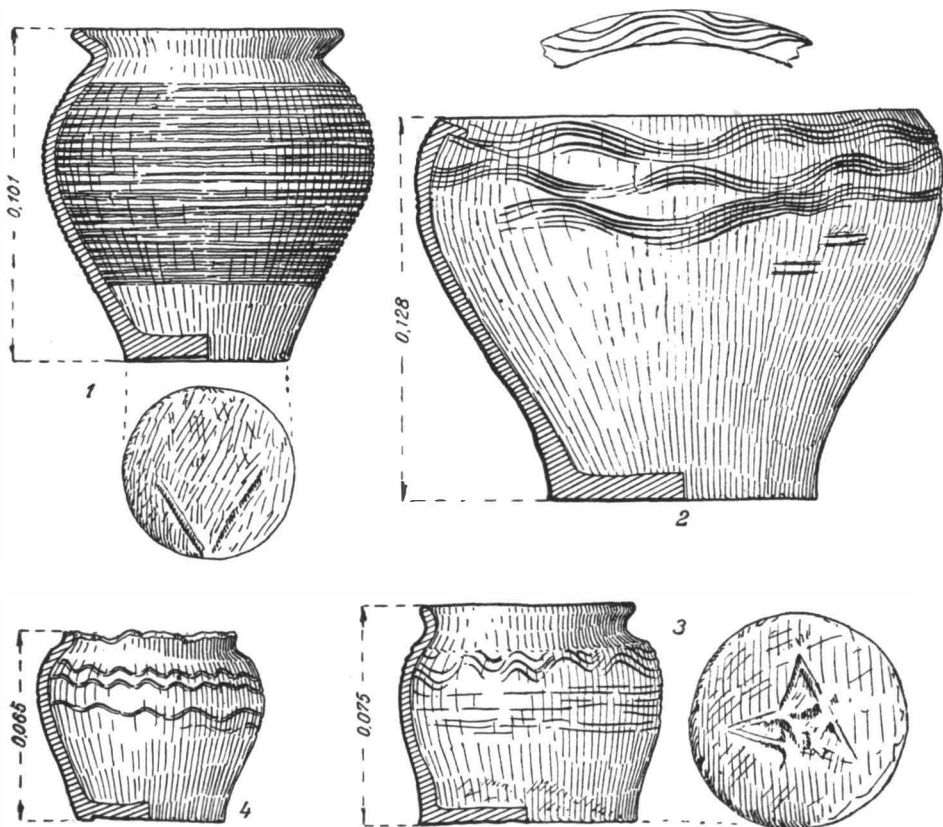

Fig. 3. — Axiopolis: Vase: 1, din secolul X și 2—4, secolul XI.

aseamănă cu cele de mai sus atît ca sistem de ardere, cit și ca decor, dar se deosebește de ele nu numai prin formă, ci și prin pasta zgrunțuroasă, amestecată cu pietricele mărunte, ca și prin pereții mai groși decît ai celorlalte. Urciorul cu gura trilobată din pl. I/1 (înălțimea 0,19 m) face parte din categoria vaselor din pastă fină și cu pereții subțiri, cu deosebirea că este ars oxidant, după cum arată culoarea lui roșiatică gălbuie.

¹ Cf. Ivan Welkov, *Eine Gotenfestung bei Sadowetz (Nordbulgarien)*, in *Germania*, 19, 1935, p. 156, pl. 20. 1.

Pl. I. — *Aziopolis*: 1—3, ceramică de la sfârșitul sec. VI; 4—7, din sec. X—XI.

Toate vasele de mai sus, cu excepția oalei din fig. 2/3 și a amforei din pl. 1/3, au fundul mai mult sau mai puțin bombat și prevăzut în centru, la exterior, cu un fel de « umbo », particularitate întâlnită pînă în prezent numai la unele vase descoperite la Sadovetz, în R. P. Bulgaria¹, iar în ultimul timp și la Mangalia, acestea din urmă fiind datate către sfîrșitul secolului al VI-lea și începutul celui de al VII-lea². O atare particularitate și forma neobișnuită a majorității vaselor amintite (cu excepția urciului și a amforei din pl. 1/1 și 3), constituie o abatere de la ceramica romană provincială tîrzie, deși, în ceea ce privește tehnica de lucru și de ardere, ca și unele elemente de formă și decor, ca de exemplu gura trilobată și canelurile orizontale, exemplele descoperite la Hinog continuă tradiția mai veche romană. Fără să cunoaștem condițiile de găsire ale vaselor prezentate aici, ceramica asemănătoare descoperită la Mangalia în condiții stratigrafice bine determinate ne obligă să datăm vasele de la Axiopolis către sfîrșitul secolului al VI-lea e.n. În sprijinul unei astfel de datări pot fi citate unele monede izolate din aceeași vreme, descoperite în interiorul cetății și în apropierea ruinelor acesteia³, ca și amfora din pl. 1/3⁴. Prezența unei atare ceramici este explicabilă într-o cetate ce făcea parte din sistemul de apărare al liniei Dunării și despre care se știe că în această epocă tîrzie era încredințată unor « barbari » foederati⁵.

Ultimul grup de vase de lut, descoperite în 1898 la Hinog, așază centrul de la Axiopolis în rindul celorlalte comunități feudale timpurii de la Dunărea de jos, cuprinse în tema sau ducatul Paristrion (Dinogetia, Capidava etc.). Este foarte probabil că, datorită poziției sale favorabile, așezarea de la Axiopolis a avut o situație la fel de înfloritoare și a fost tot atît de intens locuită ca și centrul cu caracter orășenesc de la Dinogetia-Garvăn. Acest lucru urmează însă să fie confirmat de viitoarele cercetări în teren. Cu prilejul săpăturilor de la sfîrșitul secolului trecut, Polonic a identificat pe platoul de la Hinog ruinele a trei așezări întărite, dintre care cea mai de la sud, socotită de el cea mai tîrzie, se pare că ar data din ultima perioadă a stăpînirii bizantine asupra Dobrogei (sec. X—XII). Cele două inscripții tîrzii deja amintite, puținele fragmente ceramice de tip slav, publicate de C. Schuchhardt la un loc cu altele romano-bizantine (vezi mai sus), precum și alte fragmente ceramice din același timp, culese de noi la suprafața terenului, plus unele monede bizantine găsite întimplător în același loc, pe care le-am depus în 1947 la Muzeul național de antichități, erau pînă acum singurele mărturii cunoscute despre ultima etapă de existență a așezării de la Axiopolis. Cele cîteva vase din perioada feudală timpurie, aduse de Polonic de la Hinog în depozitul Muzeului național de antichități, se publică acum pentru prima oară. Ele se împart în două categorii: vase de întrebuițare comună, nesmălțuite și vase smălțuite.

Din prima categorie fac parte un castron și trei ulcele (fig. 3), toate din pastă de argilă nisipoasă, relativ curată. Castronul se caracterizează printr-un

¹ Cîteva fragmente de astfel de vase, inedite, au fost aduse în 1937 de prof. I. Nestor, de la Sadovetz, la Muzeul național de antichități din București.

² Petre Diaconu, *Un nou tip ceramic din epoca romano-bizantină*, în *SCIV*, X, 2, 1959, p. 487 — 489. Un vas întreg de la Mangalia, inedit, a ajuns în Muzeul din Ploiești (Informație prof. I. Nestor).

³ C. Schuchhardt, *op. cit.*, p. 59; C. Moisil, în *BSNR*, XI, 21, 1914, p. 23—24.

⁴ Cf. *Histria I*, București, 1954, fig. 379.

⁵ Cf. I. Barnea, *op. cit.*, p. 284.

picior înalt, corpul nu tocmai regulat, puternic lărgit în partea superioară și buza întoarsă spre interior. În partea de sus, pe fața exterioară și pe buză, el este decorat cu benzi de incizii în val. Castroane asemănătoare, din ultimele decenii ale secolului al X-lea și începutul secolului al XI-lea, s-au descoperit la Capidava¹, Dinogetia și Preslav (R. P. Bulgaria)².

Dintre cele trei ulcele, cea mai mare (fig. 3/1) are fundul mic, cu o marcă în relief din care se disting numai două linii așezate în unghi, corpul bombat în jumătatea superioară și decorat cu incizii dese și adânci, iar gura regulată, cu buza evazată, foarte ușor arcuită spre interior. Spre deosebire de celelalte trei vase, această ulcea este lucrată într-o tehnică mai aleasă și arsă mai bine și uniform. Ea poate fi socotită contemporană cu vasul precedent sau cu puțin anterioară lui³.

Ultimele două ulcele (fig. 3/3—4) sînt lucrate și decorate mai puțin îngrijit. Ele au fundul mai lat, corpul mai neregulat, buza mai mică și foarte puțin răsfrîntă în afară. Una dintre ele (fig. 3/3) are umărul despărțit de gît printr-un fel de prag, iar pe fund poartă în relief, ca marcă de olar, foarte probabil o pentagramă⁴. Amîndouă datează din prima jumătate a secolului al XI-lea. Din a doua categorie de vase feudale timpurii (pl. I/4—7) fac parte două urcioare și două fragmente de urcior, toate lucrate din argilă nisipoasă curată, într-o tehnică superioară. Urcioarele sînt arse oxidant și uniform, pînă la culoarea roșie-cărămizie. Cele două fragmente dintr-un al treilea urcior sînt arse inoxidant, după cum rezultă din culoarea cenușie uniformă a peretelui. Toate sînt acoperite pe suprafața exterioară cu o pojghiță subțire de smalt verde măsliniu.

Primul urcior (pl. I/4), care este și cel mai vechi, datînd probabil din a doua jumătate a secolului al X-lea, este înalt de 0,308 m, are gura în formă de pilnie, corpul aproape cilindric, subțindu-se ușor în jumătatea inferioară, două mînuși aproximativ circulare în secțiune și fundul lat. Mai jos de mînuși, pe diametrul maxim al corpului, el este încins de caneluri foarte puțin adîncite⁵. Al doilea urcior (pl. I/5), înalt de 0,25 m, are corpul bombat, cu diametrul cel mai mare mai sus de mijloc și ascuțindu-se spre fund, ceea ce îi dă un aspect elegant. Fundul se lățește brusc, ca o talpă, dînd vasului o bază de susținere mai sigură. Gura, în formă de pilnie, e ruptă în parte, iar din cele două mînuși nu se mai păstrează decît capetele inferioare. Pe corp, pe umăr și pe gît, urciorul e decorat cu benzi de linii în val, brîie simple în relief și caneluri horizontale. Un briu alveolar separă corpul de umăr; altul se află pe gît. Vasul datează din secolul al XI-lea. Din a doua jumătate a aceluiași secol sau cel mai tîrziu de la începutul secolului al XII-lea datează cele două fragmente de urcior (pl. I/6—7), decorate în plus cu baghete arcuite și cu pastile în relief, asemănătoare cu atîtea altele descoperite în Dobrogea și pe teritoriul Bulgariei de răsărit⁶.

¹ Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava*, I, fig. 84.

² Iordanca Čangova, *Търговски помещения в Преслав*, în *Izvestia-Institut*, XXI, 1957, p. 233 și urm. pl. XVII, 5.

³ *Ibidem*, pl. XIII/4; Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *op. cit.*, pl. II/7; M. Chișvasi-Comșa, *Unele concluzii istorice pe baza ceramicii din secolele VI—XII*, în *SCIV*, 1—4, 1957, pl. II/44; St. Stančev, *Керамиката от неците по пътя за Памлейна*, în *Izvestia-Institut*, XXII, 1959, p. 241.

⁴ Cf. Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *op. cit.*, pl. XXXI/1.

⁵ Cf. Iordanca Čangova, *op. cit.*, pl. X/2.

⁶ Cf. *SCIV*, IV, 3—4, 1953, p. 653, fig. 3; *Известия русского археологического Института—Константинополь*, X, 1905, p. 303 și *Album Aboba-Pliska*, pl. LXI, a. 5.

Forma diferită de a ceramicii obișnuite, a urcioarelor cu smalt verde măsliniu și tehnica de lucru superioară a acestora, în comparație cu celelalte produse ceramice din același timp, atât de la Axiopolis cât și din alte așezări feudale timpurii din Dobrogea (Capidava, Dinogetia, Noviodonum etc.), arată că ele erau produse numai ale anumitor centre din cuprinsul imperiului bizantin, unele chiar din tema Paristrion, unde astfel de ceramică abundă, și care ajunseseră la o dezvoltare tehnică mai înaintată, în ceea ce privește meșteșugul olăritului.

Ca și pentru cele câteva așezări din Dobrogea, unde s-au executat cercetări de teren mai intense, la fel și pentru Axiopolis, puținul material arheologic descoperit pînă în prezent nu arată o continuitate de viață între secolul al VI-lea și al X-lea, deși în cazul de față denumirea localității pare să arate o astfel de continuitate. De aceea rămîne în sarcina cercetărilor viitoare de teren să confirme pe deplin această indicație și informațiile izvoarelor scrise cu privire la una din cele mai importante așezări omenești de la Dunărea de Jos.

I. BARNEA

НОВЫЕ СВЕДЕНИЯ ОБ АКСИОПОЛЕ

РЕЗЮМЕ

Поселение Аксиополь (Чернавода, пункт Хиног) благодаря своему географическому положению сыграло важную роль в далеком прошлом Добруджи. Название его происходит, вероятно, от иранского слова *axšaena* («темного цвета»), получившего в языке греческих колонистов форму *Axiopolis*, в славянском — *Чернавода*; турки перевели это слово как *Sara-su* («черная вода»), связав его с названием речки, близ которой находилось поселение. Более древним является название Аксиополь, а не Гераклея. Кажется, что в последний раз бывшая крепость в Хиноге упоминается арабским географом Идриси (1154 г.).

В результате случайных археологических открытий и проводившихся Национальным музеем древностей в 1898—1899 гг. раскопок не было обнаружено, однако, ни одной надписи, которая позволила бы заключить, что древний Аксиополь находился именно в этом месте, хотя нет никаких оснований сомневаться относительно месторасположения этого поселения. Косвенным доказательством этого является надпись IV в.; в ней упоминаются имена трех христианских мучеников, которых, согласно письменным источникам, пытали в Аксиополе.

Наряду с открытиями, уже опубликованными, в хранилищах Национального музея древностей находится керамический материал, найденный во время раскопок 1898—1899 гг. и впервые публикуемый в данной работе. Древнейшими являются два фрагмента ручек амфор с клеймами (рис. 1/1—2), которые подтверждают связь, существовавшую между поселением в Аксиополе и островом Родосом в III—II вв. до н.э. Особого внимания заслуживают шесть сосудов конца VI в. н.э., представляющие собой редко

встречающуюся категорию керамики (рис. 2/1—4 и табл. I/1—2). Римско-византийская амфора (табл. I/3) датируется той же эпохой, что и сосуды. Последняя группа керамики представлена шестью глиняными сосудами; четыре из них (рис. 3/1—4) относятся к обиходной керамике X—XI вв., а два кувшина и два фрагмента третьего кувшина (табл. I/4—7)—к керамике, покрытой оливково-зеленой глазурью, часто встречающейся в этот период в Добрудже.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Табл. I. — Аксиополь. 1—3, керамика конца VI в.; 4—7, керамика X—XI вв.

Рис. 1. — Аксиополь. Клейма на ручках родосских амфор.

Рис. 2. — Аксиополь. Сосуды конца VI в.

Рис. 3. — Аксиополь. 1, сосуды X в., 2—4, сосуды XI в.

NOUVELLES DONNÉES SUR AXIOPOLIS

RÉSUMÉ

La position géographique a assuré à l'établissement d'*Axiopolis* (Cernavoda, au lieu dit «Hinog») un rôle important dans le lointain passé de la Dobroudja. Ce nom tire fort probablement son origine du mot iranien *axšaena* (= de couleur foncée). Il est devenu «Axiopolis» dans la bouche des colons grecs, et a été traduit chez les Slaves par *Cernavoda* et chez les Turcs par *Cara-su* (= eau noire), selon le nom du cours d'eau proche de l'établissement en question. La dénomination la plus ancienne est Axiopolis et non *Heraclea*. Il semble que l'ancienne forteresse de Hinog ait été mentionnée pour la dernière fois par le géographe arabe Idrisi (1154).

Les découvertes fortuites, tout comme celles provenant des fouilles archéologiques exécutées par le Musée National des Antiquités en 1898—1899, n'ont mis au jour aucune inscription dont il résulterait directement que l'ancienne Axiopolis se trouvait à cet endroit même, encore qu'il ne puisse plus y avoir de doute au sujet de la localisation. Une preuve indirecte en ce sens est fournie par une inscription du IVe siècle de notre ère, qui mentionne les noms de trois chrétiens, connus par les sources écrites pour avoir été martyrisés à Axiopolis.

Outre les découvertes déjà publiées, le dépôt du Musée National des Antiquités de Bucarest possède des matériaux céramiques provenant des fouilles de 1898—1899, matériaux que l'auteur publie pour la première fois.

Les plus anciens sont deux fragments d'anses d'amphores, portant des estampilles (fig. 1/1—2); ils montrent que l'établissement d'Axiopolis entretenait, aux IIIe—IIe siècles avant notre ère, des relations avec l'île de Rhodes. L'auteur accorde une attention spéciale à six vases de la fin du VIe siècle de notre ère, qui représentent une catégorie céramique rarement rencontrée (fig. 2/1—4 et pl. I/1—2). Une amphore romano-byzantine (pl. I/3) date de la même époque que ces vases. Le dernier groupe céramique est représenté par six

vases en terre-cuite, dont quatre (fig. 3/1—4) appartiennent à la céramique d'usage courant des Xe—XIe siècles, tandis que deux cruches et deux fragments d'une troisième (pl. I/4—7) font partie de la céramique à émail vert olive, fréquente en Dobroudja à la même époque.

EXPLICATION DES FIGURES

Pl. I. — *Aziopolis*: 1—3, céramique de la fin du VIe siècle et, 4—7, des Xe—XIe siècles.

Fig. 1. — *Aziopolis*: estampilles sur des anses d'amphores rhodiennes.

Fig. 2. — *Aziopolis*: vases de la fin du VIe siècle.

Fig. 3. — *Aziopolis*: 1, vases du Xe siècle et, 2—4, du XIe siècle.
